

Politička korektnost u engleskom, portugalskom i indonezijskom jeziku

Miloš, Ivan

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:767170>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-15**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za lingvistiku

Diplomski rad

***POLITIČKA KOREKTNOST U ENGLESKOM,
PORTUGALSKOM I INDONEZIJSKOM JEZIKU***

Student: Ivan Miloš

Mentor: dr. sc. Mislava Bertoša

ak. god. 2020./2021.

Zagrebu, listopad 2021.

University of Zagreb

Faculty of Humanities and Social Sciences

Department of Linguistics

Master's thesis

***POLITICAL CORRECTNESS IN ENGLISH,
PORTUGUESE AND INDONESIAN***

Student: Ivan Miloš

Mentor: Dr Mislava Bertoša

Academic year: 2020./2021.

Zagreb, October 2021.

SAŽETAK

U ovome se radu opisuje politička korektnost u engleskom, portugalskom i indonezijskom jeziku. U uvodu je objašnjeno zašto su odabrani baš ti jezici te zbog čega se izraz politička korektnost ne može jednoznačno odrediti. Nakon uvoda slijedi opis pristupa političkoj korektnosti u svakome od tri navedena jezika, navode se razlozi podrške, ali i protivljenja političkoj korektnosti, te utjecaj političke korektnosti na društva koja govore tim jezicima. Poseban se naglasak stavlja na utjecaj procesa dekolonizacije na razvoj političke korektnosti u društvima koja su prošla kroz taj proces. Na kraju rada iznosi se zaključak s osvrtom na sličnosti i razlike u političkoj korektnosti u navedenim jezicima i državama u kojima se oni govore.

Ključne riječi

politička korektnost, engleski jezik, portugalski jezik, indonezijski jezik, dekolonizacija

SUMMARY

This paper examines political correctness in English, Portuguese and Indonesian. The introduction explains why these languages were chosen, and why the term political correctness cannot be unambiguously defined. The introduction is followed by a description of the approach to the political correctness in each of the three languages. The reasons for support, but also the reasons for opposition to the political correctness are discussed, as well as the impact of the political correctness on the societies that speak these languages. Special emphasis is placed on the impact of the process of decolonization on the emergence of the political correctness phenomenon in the societies that have gone through that process. At the end of the paper, a conclusion is presented with reference to the similarities and differences in political correctness in the three languages and the countries in which they are spoken.

Keywords

political correctness, English language, Portuguese language, Indonesian language, decolonization

SADRŽAJ

Sažetak.....	3
Summary.....	4
Sadržaj.....	5
Uvod.....	6
1. Počeci političke korektnosti.....	8
2. Politička korektnost u engleskom jeziku.....	10
2.1.Zakoni koji utječu na političku korektnost.....	10
2.2.Politička korektnost, kontroverzije i istraživanja.....	10
2.3.Politička korektnost i promjene u suvremenom društvu.....	18
3. Politička korektnost u portugalskom jeziku.....	20
3.1.Politička korektnost u Brazilu.....	20
3.2.Politička korektnost u Portugalu.....	24
3.3.Politička korektnost u ostalim državama portugalskoga govornog područja.....	25
4. Politička korektnost u indonezijskom jeziku.....	27
4.1.Razdoblja političke korektnosti u Indoneziji.....	27
4.2.Sustavne promjene jezika pod utjecajem političke ideologije.....	28
4.3.Politička korektnost u suvremenoj Indoneziji.....	29
Zaključak.....	34
Popis literature.....	35
Kratki životopis.....	42

UVOD

Cilj je ovoga diplomskog rada pokazati sličnosti i razlike u razumijevanju i primjeni političke korektnosti u trima različitim jezicima svijeta. Engleski jezik izabran je zato što se radi o svjetskom jeziku, iz kojeg je i potekla upotreba političke korektnosti u suvremenom značenju. Portugalski jezik izabran je zato što se radi o jeziku koji je rasprostranjen u Europi, ali i u brojnim zemljama „globalnog juga“ (od kojih je najveći Brazil), te se zbog toga upravo u portugalskom jeziku može pratiti razvoj političke korektnosti i iz perspektive bivše kolonijalne sile, ali i iz perspektive nacija koje su bile žrtve kolonizacije. U indonezijskom se jeziku preko razvoja političke korektnosti mogu vidjeti posljedice kolonijalizma, ali i brojnih političkih sukoba unutar te zemlje. Zanimljivo je da portugalski i indonezijski govori približno jednak broj ljudi – u državama koje priznaju portugalski kao službeni jezik živi oko 274 milijuna ljudi¹, a u Indoneziji oko 270 milijuna,² iako se u prvom slučaju radi o jeziku koji je rasprostranjen na više kontinenata, a u drugom o jeziku koji se govori samo u jednoj državi.

U različitim državama različito se shvaća i prihvaća ideje političke korektnosti, s obzirom na to da povijesne traume u različitim dijelovima svijeta nisu jednake. Zato je potrebno razumjeti povijesne okolnosti i političku situaciju u državama u kojima se govore pojedini jezici. Primjerice, u nekim se zemljama javlja protivljenje preuzimanju politički korektne terminologije iz engleskog jezika (npr. u Brazilu je prisutno protivljenje preuzimanju politički korektnih izraza koji se u engleskom jeziku odnose na izbjegavanje rasizma zbog toga što u Brazilu službeno nije postojala rasna segregacija. To, naravno, ne znači da je položaj Afrobrazilaca bio bolji od položaja Afroamerikanaca, jer su postojali zakoni koji su diskriminirali siromašne, a takvi su zakoni obuhvaćali gotovo sve oslobođene robove i njihove potomke).³ Problemi s kojima se suočava Indonezija u određenoj su mjeri slični problemima s kojima se suočavaju druge zemlje „globalnog juga“, a oni su često povezani s posljedicama kolonijalizma. Treba uzeti u obzir da taj problem nije prisutan u zemljama poput SAD-a, Kanade i Brazila, zato što je kolonijalna okupacija tih zemalja davno završila te su povijesne traume u tim društvima uglavnom posljedica nepravdi u

¹ <https://www.ethnologue.com/language/por> (15.01.2022.)

² https://www.bps.go.id/website/materi_ind/materiBrsInd-20210121151046.pdf (15.01.2022.)

³ Hernández (2017): 52-73

društvu nakon dekolonizacije, dok su traume povezane s kolonijalizmom znatno slabije izražene u odnosu na afričke i azijske države.

POČECI POLITIČKE KOREKTNOSTI

Izraz *politically correct* prvi je put upotrijebljen na američkom Vrhovnom sudu 1793. godine u predmetu *Chisholm v. Georgia*, kada je u presudi spomenuto da upotreba izraza *The United States* umjesto *People of the United States* nije politički korektna.⁴ Pojam *politically correct* korišten je, dakako, u drukčijem značenju od današnjega; naime, predmetom se upozorilo na razliku između *artificial/juridical person* i *natural person*, odnosno pravne i fizičke osobe, što je kasnije imalo važne posljedice za poslovno pravo.⁵

Protivnici političke korektnosti često vole isticati nešto kasniju upotrebu kada su taj izraz uglavnom koristili socijalisti da označe osobe lojalne stranci.⁶ Zapravo, upotreba tog izraza *политическая правильность* u značenju odanosti Partiji (i idejama koje ona zastupa) zabilježena je 1921. godine, ali je sličan koncept postojao od 1894. godine, kada je Lenjin upotrijebio izraz *партийность*. Oni koji su odstupali od ideja Partije bili su politički nekorektni. Sličan koncept (u još ekstremnijem obliku) u Kini uveo je Mao Zedong, pod nazivom 思想改造 (*sīxiǎng gǎizào*), što bi se moglo prevesti kao *misaona* ili *ideološka reforma*.⁷

70-ih godina prošlog stoljeća u upotrebu ulazi i izraz *political correctness* (PC). Koncept je na Zapadu stekao popularnost zato što su ga prihvatili protivnici rata u Vijetnamu, a nakon njih i feministički pokreti. Zbog porijekla tog izraza desničarske skupine optužuju pristaše političke korektnosti za *kulturološki marksizam*.⁸

Slične se pojave mogu pronaći i u drugim jezicima. U kmerskom jeziku, primjerice, iako se nije koristio izraz „politička korektnost“, za vrijeme Crvenih Kmera uvedene su reforme jezika kako bi se izbjegli izrazi koji su označavali socijalni status sugovornika. Umjesto njih uveden je izraz មីត (*mitt*), koji bi se mogao prevesti kao *drug*.⁹

⁴ <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/2/419> (05.02.2022.)

⁵ https://lawprofessors.typepad.com/business_law/2016/12/legal-origins-of-political-correctness.html (18.02.2022.)

⁶ Phumisiri (2018): 448

⁷ Andary-Brophy (2015): 1-2

⁸ Andary-Brophy (2015): 1-3

⁹ Jacob, Smyth (2013): 164

Danas se pod pojmom *politička korektnost* podrazumijeva pažljiva upotreba jezika očišćenog od izraza koji se smatraju neprihvatljivima ili uvredljivima za sugovornike(koji se razlikuju po rasi, religiji, spolu, seksualnoj orijentaciji, kulturi i sl.) na određenom prostoru i u određenom vremenu. Koncept pokušava premostiti procjep između slobode govora i govora mržnje.

POLITIČKA KOREKTNOST U ENGLESKOM JEZIKU

Zakoni koji utječu na političku korektnost

Pitanje političke korektnosti i slobode govora različito je regulirano u različitim državama engleskoga govornog područja. Primjerice, Prvi amandman američkog Ustava gotovo neograničeno štiti slobodu govora.¹⁰ Nasuprot tome, u Kanadi je zakonom kažnjiv govor mržnje protiv bilo koje društvene skupine koja se razlikuje prema boji kože, rasi, religiji, nacionalnosti i etničkoj pripadnosti, dobi, spolu, seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu te mentalnom ili fizičkom nedostatku.¹¹ Australijski zakoni o govoru mržnje uglavnom su usmjereni protiv rasizma, te svaka savezna država ima svoj zakon, što znači da definicija govora mržnje nije u potpunosti jednaka na cijelom teritoriju Australije.¹² U Ujedinjenom Kraljevstvu zakoni o govoru mržnje sličniji su kanadskim, ali se – kao u Australiji – ne primjenjuju jednako na cijelom teritoriju te države.¹³ Škotski zakoni, iako slični, nešto su blaži od onih u Engleskoj i Walesu.¹⁴ Novi Zeland strogo zabranjuje sve oblike rasizma.¹⁵

Politička korektnost, kontroverzije i istraživanja

Koncept političke korektnosti izazvao je brojne kontroverzije u Sjevernoj Americi, posebno u akademskim krugovima. Sporno je pitanje kako je taj termin postao povezan sa zapadnim političkim pokretima koji se zalažu za jednakost te samo porijeklo tog termina, zbog čega se dovode u pitanje i ciljevi političkih pokreta koji ga koriste.¹⁶ Protivnici političke korektnosti smatraju da se radi o ostatku političkog pokreta New Left iz 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća te da se ona razvila pod utjecajem akademika kao što su Louis Pierre Althusser, Jacques Derrida, Paul-Michel Foucault, Antonio Francesco Gramsci, John Kenneth Galbraith i Herbert Marcuse. Također, optužuju pristalice političke korektnosti da su za svog neprijatelja izabrali bijelog heteroseksualnog muškarca te da uvode cenzuru koja je – prema njihovim

¹⁰ <https://www.law.cornell.edu/constitution-conan/amendment-1/freedom-of-speech> (01.01.2022.)

¹¹ <https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/section-318.html#h-92> (01.01.2022.)

¹² <https://opennet.net/research/regions/australia-and-new-zealand> (01.01.2022.)

¹³ https://www.legislation.gov.uk/uksi/2003/2267/pdfs/uksi_20032267_en.pdf (01.01.2022.)

¹⁴ <https://www.scotsman.com/news/politics/scottish-judge-calls-age-gender-offences-be-hate-crimes-646925> (01.01.2022.)

¹⁵ <https://www.legislation.govt.nz/act/public/1993/0082/latest/DLM304643.html> (01.01.2022.)

¹⁶ Andary-Brophy (2015): 1

navodima – slična cenzuri kakva je (uglavnom tijekom prošlog stoljeća) vladala u Rusiji i Kini.¹⁷ (Pritom negiraju očite činjenice, npr. da se zbog političke korektnosti ne donose zakoni kojima bi se zabranjivalo otvaranje mrežne stranice koja se zalaže za demokraciju, kao npr. u Kini¹⁸, kao i to da se zbog političke korektnosti ne traži od nevladinih organizacija da se registriraju kao strani agenti, kao što je to slučaj u Rusiji.¹⁹) Pristalice političke korektnosti navode da se oni zalažu za jednakost marginaliziranih skupina u društvu te da su članovi akademske zajednice koji podržavaju marksizam. Smatraju da je cenzura ponekad nužna kako bi se zaštitile marginalizirane skupine koje bi inače bile izložene govoru mržnje. Smatraju da protivnici političke korektnosti žele održati svoje pozicije moći.²⁰ Ovdje se može povući paralela s američkim Prvim amandmanom, koji bi više odgovarao protivnicima političke korektnosti, s obzirom na to da omogućuje gotovo neograničenu slobodu govora te sa zakonima u Kanadi, Ujedinjenom Kraljevstvu, Australiji i Novom Zelandu, koji bi više odgovarali pristalicama političke korektnosti s obzirom na to da ograničavaju slobodu govora u slučaju da se radi o govoru mržnje.

Ljudi koji nastoje ostati neutralni u diskusijama o političkoj korektnosti obično smatraju da se radi o konceptu koji označava pristajanje uz određenu ideologiju. Smatraju da taj koncept koriste ljevičari kako bi svoju ideologiju prikazali kao ispravnu. Na desnici je prisutno vjerovanje u apsolutnu slobodu govora, a na ljevici u apsolutnu jednakost. Obje strane međusobno se optužuju za diskriminaciju: desničari – iako navode da se zalažu za apsolutnu slobodu govora – ne odobravaju mišljenja liberala, dok ljevičari pribjegavaju raznim mjerama – od nasilnih do površnih – kako bi *ono što bi trebalo biti* učinili važnijim od *onoga što jest*.²¹

Pristalice političke korektnosti izjašnjavaju se kao ljevičari i liberali. Najčešća interpretacija političke korektnosti jest da se radi o izbjegavanju politika, jezika i djela koji vrijeđaju bilo koju društvenu skupinu, ili je dovode u nepovoljan položaj. Politička korektnost prebacuje naglasak s namjere na učinak određenog djela, tj. važnije je znati koga je nešto uvrijedilo nego je li uvreda bila nečija namjera. Cilj je ovoga koncepta apsolutna jednakost te se očekuje od svakog pojedinca da uzme u obzir razlike u položaju moći te diskriminaciju kojoj je netko tijekom

¹⁷ Andary-Brophy (2015): 3

¹⁸ <https://nypost.com/2021/01/14/hong-kong-internet-firm-blocked-website-over-security-law/> (08.01.2022.)

¹⁹ <https://minjust.gov.ru/ru/documents/7755/> (08.01.2022.)

²⁰ Andary-Brophy (2015): 3-4

²¹ Andary-Brophy (2015): 4

povijesti bio izložen. Npr. u afirmativnom djelovanju uvode se kvote (uglavnom za žene, nacionalne i rasne manjine) kako bi se ispravile nejednakosti u društvu. Kritičari koncepta afirmativnog djelovanja kažu da se radi o obrnutoj diskriminaciji, što zapravo znači da se jednu diskriminaciju pokušava ispraviti drugom.²²

Promjene koje uvodi politička korektnost najviše se vide u jeziku. Postoje različite teorije o uzrocima promjena koje politička korektnost uvodi u jezik. Protivnici političke korektnosti za sve optužuju korijene političke korektnosti, koji leže u marksističkoj ideologiji. Pristalice političke korektnosti smatraju da jezik utječe na naše shvaćanje svijeta (kao što se tvrdi u Saphir-Whorfovoj hipotezi), te da promjene u jeziku mogu potaknuti i promjene u društvu.²³

Promjene jezika imaju i negativne posljedice – terapeuti često izbjegavaju određene izraze kada govore o osobama s posebnim potrebama (Tim Hope et al., 2001; Glenn C. Loury, 1994; David R. Chabot, 1996; Jean-Pierre Menagé, 1997, prema Andary-Brophy, 2015), određeni ljudi boje se koristiti brojne izraze kako ne bi bili politički nekorektni (Michael I. Norton, Samuel R. Sommers, Evan P. Apfelbaum, Natassia Pura i Dan Ariely, 2006, prema Andary-Brophy, 2015), dok neki ipak uspiju pronaći način kako da izraze rasizam i seksizam a da ne koriste izraze koji nisu politički korektni (Manuela Barreto i Naomi Ellemers, 2005; Judith Butler, 1997; John A. Mills, 1998, prema Andary-Brophy, 2015). Neka istraživanja govore suprotno – da je upotreba političke korektnosti pozitivna jer potiče kreativnost kod ljudi koji traže izraze koji neće nikoga uvrijediti (Jack A. Goncalo, Jennifer A. Chatman, Michelle M. Duguid, i Jessica A. Kennedy, 2015, prema Andary-Brophy, 2015). Također, politička korektnost u javnosti izaziva veći senzibilitet prema marginaliziranim skupinama u društvu. Također, osim istraživanja koja govore da politička korektnost ima pozitivne ili negativne posljedice, postoje i istraživanja prema kojima taj koncept izaziva suprotne reakcije kod društvenih skupina koje nastoji zaštititi (prispadnici marginaliziranih skupina nisu prepoznali negativnu namjeru kod pojedinaca koji su koristili politički nekorektno izraze, ali su kod pojedinaca koji su koristili politički korektno izraze prepoznali namjeru da prikriju svoje predrasude; Michael J. Millington i Stephen J. Leierer, 1996, prema Andary-Brophy, 2015; J. Nicole Shelton, Jennifer A. Richeson, Jessica Salvatore i Sophie Trawalter, 2005, prema Andary-Brophy, 2015). Također, postoje istraživanja prema kojima

²² Andary-Brophy (2015): 4-5

²³ Andary-Brophy (2015): 5-6

politička korektnost uopće ne daje nikakve rezultate (Charles V. Arokiasamy, Douglas C. Strohmer, Sherri Guice, Rose Angelocci i Michelle Hoppe, 1994, prema Andary-Brophy, 2015), tj. ne izaziva nikakve promjene u odnosu između povlaštenih i marginaliziranih skupina. Iako se može zaključiti da u nekim slučajevima eufemizmi koji se koriste u političkoj korektnosti mogu izazvati suprotan učinak, iz ovakvih istraživanja koja su dala suprotne rezultate nije moguće dobiti konačan odgovor o učinku političke korektnosti na društvo.²⁴

Malo je istraživanja napravljeno na temu utjecaja političke korektnosti na politička uvjerenja. Kristin Barker (1994, prema Andary-Brophy, 2015) definirala je političku korektnost kao prilagođavanje javnosti radikalnoj ljevici. Njezino je istraživanje pokazalo da su liberali skloniji političkoj korektnosti te da su njihova uvjerenja politički konstrukt. Do sličnih su rezultata došli Peter Suedfeld, Daniel G. Steel i Paul W. Schmidt (1994., prema Andary-Brophy, 2015.), koji su zaključili da lijeve političke opcije u Kanadi najviše podržavaju cenzuru, a desne se najviše protive cenzuri. Gwynne Nettler i James R. Huffman (1955., prema Andary-Brophy, 2015.) došli su do istog zaključka.²⁵ Međutim, te rezultate trebalo bi uzeti s rezervom zato što konzervativci, iako se deklarativno protive cenzuri, često traže druge načine da cenzuriraju suprotno mišljenje. Obično nastoje diskreditirati ljude koji iznesu drugo mišljenje. Primjerice, kada je nizozemski povjesničar Rutger C. Bregman kritizirao licemjeren stav američkih konzervativaca o porezima, američki televizijski voditelj i konzervativni politički komentator Tucker Carlson uzvratio mu je *ad hominem* argumentima.²⁶ Iako se u ovom slučaju ne radi o cenzuri, jasno je da se na druge načine pokušava ušutkati kritiku. Sličan je primjer isprika američkog senatora Teda Cruza iz Republikanske stranke nakon izjave u kojoj je napade na Capitol Hill 2021. godine nazvao terorizmom. Iako bi se u bilo kojoj normalnoj situaciji takav napad smatrao terorizmom – pogotovo ako uzmemo u obzir da se američki republikanci predstavljaju kao netko tko podržava policiju u provođenju reda – u ovom se slučaju radi o napadu koji su počinile Trumpove pristalice, te je upravo to razlog ovako licemjernog stava. Dok su republikanci napade na policiju tijekom prosvjeda pokreta Black Lives Matter nakon ubojstva Georgea Floyd a redovito nazivali terorizmom, u ovom slučaju se pripadnik njihove stranke morao ispričati zato što je napad pristalica vlastite stranke na policiju okarakterizirao na isti način. (Treba uzeti u obzir i činjenicu

²⁴ Andary-Brophy (2015): 6-8

²⁵ Andary-Brophy (2015): 8-9

²⁶ https://www.youtube.com/watch?v=6_nFI2Zb7qE (12.01.2022.)

da pristalice pokreta Black Lives Matter nikada nisu nasilno ulazile na Capitol Hill.)²⁷ Iz ovih se primjera vidi da se optužbe za cenzuru i autoritarizam trebaju uzeti s rezervom, s obzirom na to da i desničari (u ovom slučaju republikanci) u javnom diskursu pokazuju sklonost prema cenzuri i autoritarizmu, iako se deklarativno protive takvim metodama.

Istraživanje koje su proveli Erin Strauts i Hart Blanton (2015, prema Andary-Brophy, 2015) pokazalo je da je upotreba politički korektnoga jezika dijelom rezultat nečije sklonosti da ispuni očekivanja okoline. Stvorili su ljestvicu Concern for Political Correctness (CPC), kojom se mjere individualne razlike u upotrebi politički korektnoga govora. Podijelili su politički korektan jezik na emociju (emocionalni odgovor na politički nekorektan govor) i aktivizam (želju ispitanika da isprave politički nekorektan govor). Prema njihovim zaključcima, upotreba politički korektnoga govora ne mora biti posljedica nečijih uvjerenja, nego društvene poželjnosti upotrebe politički korektnoga govora. Michael J. Millington i Stephen J. Leierer (1996., prema Andary-Brophy 2015.) zaključili su da su politički nekorektni izrazi izazvali pozitivnije reakcije kod osoba s posebnim potrebama. Barker (1994, prema Andary-Brophy 2015) je došla do zaključka da politički nekorektna šala nemaju pozitivne ocjene u javnosti. Strauts i Blanton (2015, prema Andary-Brophy, 2015) zaključili su da su obje njihove ljestvice predvidjele negativne reakcije na politički nekorektan jezik. Nažalost, nisu napravljena istraživanja koja bi se posebno bavila politički korektnim jezikom i(li) politički korektnim uvjerenjima.²⁸

Osim što se politička korektnost može dovoditi u vezu s uvjerenjima, također je se može dovoditi i u vezu s ideologijama. Strauts i Blanton (2015, prema Andary-Brophy, 2015), Suedfeld et al. (1994, prema Andary-Brophy, 2015), Christopher E. Lalonde et al. (2000, prema Andary-Brophy, 2015), i Thomas Norman Trenton (1994, prema Andary-Brophy, 2015) napravili su istraživanja na tu temu. Strauts i Blanton (2015), došli su do zaključka da je usmjerenost na društvenu dominaciju (tj. konzervativna uvjerenja) povezana s protivljenjem političkoj korektnosti. Lalonde et al. (2000) su istraživali kako politička korektnost utječe na podjele u društvu. Pretpostavili su da i pristalice i protivnici političke korektnosti imaju stereotipnu sliku o drugoj grupi, što je njihovo istraživanje i potvrdilo. Također, utvrdili su da nema korelacije između političke korektnosti i autoritarizma. Međutim, Suedfeld et al. (1994) su osporili te rezultate te su

²⁷ <https://www.vanityfair.com/news/2022/01/ted-cruz-tucker-carlson-capitol-attack-terrorists> (20.01.2022.)

²⁸ Andary-Brophy (2015): 9-10

došli do zaključka da su pristalice političke korektnosti sklonije autoritarizmu. To se može objasniti metodologijom – Lalonde et al. (2000) nisu izravno mjerili korelaciju između političkih uvjerenja i uvjerenja u političku korektnost, nego učinak političkih uvjerenja na prihvaćanje stereotipa, dok su Suedfeld et al. (1994) svako slaganje u mišljenjima smatrali autoritarnim, zbog čega se njihovi rezultati mogu osporiti. Također, ljestvica koju su koristili Strauts i Blanton (2015) i Lalonde et al. (2000) namijenjena je mjerenju desnog, a ne lijevog autoritarizma. Također, primjeri politički korektnoga govora koji su korišteni u ovim istraživanjima nisu reprezentativni zato što su uzimani od ekstremno lijevih aktivista, koji ne predstavljaju sve pristalice političke korektnosti. Trenton (1994) je podijelio politička uvjerenja na dvije dimenzije – liberalizam i puritanizam. Došao je do zaključka da je politička korektnost spoj liberalizma i puritanizma. Nažalost, na temu veze između političke korektnosti i ideologija nije provedeno mnogo istraživanja.²⁹

Također, malo je istraživanja napravljeno na temu odnosa političke korektnosti prema individualnim razlikama. U tim istraživanjima utvrđene su razlike među pripadnicima različitih društvenih skupina te prema spolu. Žene su sklonije političkoj korektnosti od muškaraca (Lalonde et al., 2000; Suedfeld et al., 1994; Trenton, 1994., prema Andary-Brophy, 2015.). Također, pripadnici društvenih skupina koje su iskusile povijesnu nepravdu sklonije su političkoj korektnosti u temama koje se tiču njih (Barker, 1994, prema Andary-Brophy, 2015).³⁰ Ova dva zaključka mogu se objediniti budući da su i zapadne zemlje razmjerno nedavno ukinule zakone koji diskriminiraju žene, a ne smije se zaboraviti ni to da znatan dio imigrantske populacije dolazi iz zemalja u kojima još uvijek vlada patrijarhat te čak postoje i zakoni koji otvoreno diskriminiraju žene. (Ne smije se zaboraviti ni da ukidanje zakona ne znači automatsko ukidanje svake nepravde koja je počinjena, nego da se posljedice nepravde zakona još dugo osjećaju, bez obzira na to radi li se npr. o pravu glasa samo za muškarce ili rasističkim zakonima, tzv. Jim Crow Laws³¹ u Sjedinjenim Američkim Državama. Posljedice rasne diskriminacije osjećaju se i danas, iako su

²⁹ Andary-Brophy (2015): 10-12

³⁰ Andary-Brophy (2015): 12-13

³¹ Riječ je o zakonima koji su uvedeni u Sjedinjenim Američkim Državama nakon Građanskog rata 1861.-1865., a koji su omogućili rasnu diskriminaciju i nakon ukidanja ropstva. Cilj zakona bio je umiriti stanovništvo poraženih južnih saveznih država, koje nisu bile zadovoljne oslobođanjem bivših robova, ali su ti zakoni dobili podršku i na sjeveru, tako da su gotovo sve savezne države uvele neki oblik rasne diskriminacije, a najčešći su bili zakoni protiv miješanih brakova, koji su uglavnom bili usmjereni protiv Afroamerikanaca, ali je bilo slučajeva kada su pogađali i druge nebjelačke skupine.

zakoni o zabrani miješanih brakova – koji su bili najčešći, ali ne i jedini oblik rasne diskriminacije – ukinuti 1967. godine odlukom Vrhovnog suda.³² Najbolji su primjeri za to policijske brutalnosti koje su često usmjerene protiv Afroamerikanaca, zbog čega su izbili rasni nemiri u Miamiu 1980.,³³ Los Angelesu 1992.,³⁴ St. Louisu 2014.,³⁵ Baltimoreu 2015.,³⁶ te prosvjedi zbog ubojstva Georgea Floyd u Minneapolisu 2020. godine, koji su zahvatili ne samo cijele Sjedinjene Američke Države, nego su postali i globalni pokret.)³⁷

Političku je korektnost moguće objasniti pomoću dva modela – model s dva i model s tri faktora. Model s tri faktora uključuje liberalizam, autoritarizam i političku korektnost. I liberalizam i autoritarizam teže jednakosti, ali se razlikuju prema svojim ciljevima i socijalnim politikama kojima nastoje ostvariti te ciljeve. Liberalizam smatra da su razlike posljedica kulture i želi pomoću jednakosti postići raznolikost. Autoritarizam traži biološka objašnjenja te pomoću jednakosti želi postići sličnost. Faktor političke korektnosti u ovom modelu odnosi se na medijski prikaz političke korektnosti. Model s dva faktora dijeli političku korektnost na liberalizam i autoritarizam. U tom kontekstu liberalizam se odnosi na protivljenje izrazima koji se koriste protiv društvenih skupina koje su tijekom povijesti bile žrtve nepravde, a autoritarizam na težnju da se iz jezika izbace svi izrazi koji bi mogli nekoga uvrijediti. I liberalizam i autoritarizam u tom kontekstu podržavaju intervenciju vlade, ali se liberalizam zalaže za demokratske metode, a autoritarizam za autokratske.³⁸

Budući da su istraživanja (Gordon B. Moskowitz, Peter M. Gollwitzer, Wolfgang Wasel i Bernd Schaal, 1999, prema Andary-Brophy, 2015) pokazala da postoje različiti motivi za ideje slobode i jednakosti, predloženi su dvodimenzionalni modeli razumijevanja političkih uvjerenja. Prema jednome od njih prvu bi dimenziju činili sloboda, pravda i radikalizam na jednoj strani, te red, tradicionalizam i stabilnost na drugoj, a drugu kontrast jednakosti i idealizma nasuprot nejednakosti i poštivanja autoriteta (Hans J. Eysenck, 1954, 1975; Jesse Graham, Jonathan Haidt, i Brian A. Nosek, 2009; Jonathan Haidt i Jesse Graham, 2007; Jonathan Haidt i Craig Joseph,

³² https://scholar.google.com/scholar_case?case=5103666188878568597 (11.01.2022.)

³³ <https://www.floridamemory.com/items/show/329091> (06.02.2022.)

³⁴ <https://www.latimes.com/entertainment/arts/miranda/la-et-cam-la-riots-jeff-beall-los-angeles-uprising-20170427-htmlstory.html> (06.02.2022.)

³⁵ <http://digital.wustl.edu/ferguson/> (06.02.2022.)

³⁶ <https://edition.cnn.com/2015/04/27/us/baltimore-riots-timeline/index.html> (06.02.2022.)

³⁷ <https://edition.cnn.com/2020/08/09/us/george-floyd-protests-different-why/index.html> (06.02.2022.)

³⁸ Andary-Brophy (2015): 34-36

2007; Milton Rokeach, 1973, prema Andary-Brophy, 2015). Prema tom modelu u liberalizmu bi snažno bile prisutne vrijednosti kao što su otvorenost i suosjećanje, dok red ne bi bio jako prisutan, a u konzervativizmu bi snažno bili prisutni red i pristojnost, a otvorenost bi bila slabo zastupljena. Predložen je još jedan sličan model koji razdvaja socijalna od fiskalno-političkih uvjerenja. Učinjeno je malo istraživanja koja bi dokazala da su ta uvjerenja razdvojiva (Ilse Cornelis i Alain Van Hiel, 2006; H. Michael Crowson, 2009; Jim A. C. Everett, 2013; Stephen D. Johnson i Joseph B. Tamney, 2001; Małgorzata Kossowska i Alain Van Hiel, 2001; Michael L. Ray, 1973; John Zumbrennen i Amy Gangl, 2008, prema Andary-Brophy, 2015). Iako ljudi na temelju društvene spoznaje imaju ideju o tome što bi socijalni liberalizam i socijalni konzervativizam trebali biti (Dana R. Carney et al., 2008; John T. Jost i David M. Amodio, 2012; John T. Jost et al., 2003a, 2003b, prema Andary-Brophy, 2015), teško je precizno definirati ta uvjerenja. Kombinacijom ovih dvaju modela dobiven je treći, prema kojemu bi se mogla razdvojiti socijalna od političkih uvjerenja. Prema tom modelu ciljevi socijalnog liberalizma bili bi različitost, davanje prednosti individualnim slobodama, te prihvaćanje promjena; socijalni konzervativizam imao bi za ciljeve jedinstvo, davanje prednosti stabilnosti i prihvaćanje tradicije. Središte fiskalnog liberalizma bila bi jednakost, a središte fiskalnog konzervativizma nejednakost. Socijalni konzervativci i fiskalni liberali podržavaju intervencije vlade. Ovaj je model osporen zbog nejasnog odnosa između otvorenosti i političkih uvjerenja, te zato što ima vrlo malo istraživanja na temu osobnosti i socijalno-fiskalnih političkih uvjerenja.³⁹ Iz ovih se modela može zaključiti da politička korektnost nije isključivo ideja ljevice i liberala.⁴⁰ Politička korektnost posljedica je osjetljivosti na uvrede.⁴¹

Tako je, primjerice, određene kontroverzije u Kanadi izazvao tekst himne. Stih koji je glasio *True patriot love in all thy sons command*, promijenjen je u *True patriot love in all of us command*, kako bi se tekst učinio rodno neutralnim. (U verziji na francuskom – koja nije doslovni prijevod engleske verzije – taj stih glasi *Ton front est ceint de fleurons glorieux*, te zbog toga nije bilo potrebe za promjenom teksta.) Ta je promjena 2018. godine utvrđena zakonom – *An Act to amend the National Anthem Act (gender)*.⁴² Slične kontroverzije javile su se i nakon usvajanja Bill

³⁹ Andary-Brophy (2015): 40-42

⁴⁰ Andary-Brophy (2015): 46

⁴¹ Andary-Brophy (2015): 50

⁴² https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/annualstatutes/2018_1/page-1.html#:~:text=This%20enactment%20amends%20the%20National,thus%20making%20it%20gender%20neutral. (30.01.2022.)

C-16. Prema tom zakonu, odbijanje upotrebe rodno odabranih zamjenica u razgovoru s osobom koja traži da se one koriste bilo bi kažnjivo. Svrha je zakona zaštita rodnog identiteta, ali protivnici uglavnom ističu da taj zakon krši slobodu govora te nameće određeni odgovor. Budući da su i prije toga kanadske federalne jedinice imale zakone koji štite rodni identitet, ovaj je zakon uglavnom imao simboličan karakter zato što je rodni identitet zaštićen i na nacionalnoj razini.⁴³

Politička korektnost i promjene u suvremenom društvu

Sveučilište u Britanskoj Kolumbiji izdalo je 2021. godine Vodič za inkluzivan jezik (*Inclusive Language Guide*), u kojemu su navedeni sljedeći principi: izbjegavanje riječi koje se odnose na predrasude i osuđivanje (npr. tradicionalnu kinesku medicinu ne bi trebalo nazivati nekonvencionalnom), u izražavanju se treba fokusirati na osobu (*people-first language*, primjerice osobu koja se kreće pomoću kolica ne treba nazivati invalidom), osobe bi trebale prilagoditi svoj jezik da bude inkluzivan (npr. trebale bi promijeniti zamjenice koje koriste ako se osoba o kojoj govore ne identificira sa svojim spolom), uzimanje u obzir faktora koji su doveli do toga da neka društvena skupina postane marginalizirana (npr. povećanu opasnost od razvoja anemije srpastih stanica ne bi trebalo povezivati s rasom osoba koje od nje najviše obolijevaju, nego s time da su njihovi preci živjeli na području gdje je raširena malarija), izražavanje namjere za prikazivanjem različitosti (npr. pokazati da HIV pogađa osobe različitih seksualnih orijentacija, a ne samo homoseksualce i biseksualce).⁴⁴

Jedan od problema s kojima će se suočiti sve države koje su uspostavljene europskim doseljavanjem na teritorije koji su već bili naseljeni autohtonim stanovništvom su nazivi mjesta, od kojih neki još uvijek sadrže pogrдне riječi. Dok se za američke savezne države uspostavljene na teritoriju naroda Dakota koriste nazivi North Dakota i South Dakota, u nazivima mjesta može se naći pogrđni naziv Sioux (npr. Sioux Falls i Sioux City). Naziv Sioux je pogrđan jer dolazi od naziva *Nadouessioux* (*male zmije*) koji je koristio narod Ojibwe, a u engleski je jezik taj izraz došao preko francuskog.⁴⁵ Kanadski grad Sioux Lookout upravo je i dobio ime po tome što su

⁴³ <https://www.cbc.ca/cbcdocspov/features/canadas-gender-identity-rights-bill-c-16-explained> (18.02.2022.)

⁴⁴ The University of British Columbia (2021): 1-6

⁴⁵ <http://indians.org/articles/sioux-indians.html> (25.01.2022.)

Ojibwe na tom mjestu dočekivali Dakote koji su ih planirali napasti.⁴⁶ Potencijalno je problematičan naziv Skræling Island u kanadskom teritoriju Nunavut. Otok je tako nazvan zato što se na njemu nalaze arheološka nalazišta povezana s kontaktom Vikinga i Inuita.⁴⁷ Međutim, izraz Skræling Vikinzi su koristili kao naziv za lokalno stanovništvo koje su zatekli na području današnje Kanade.⁴⁸ U suvremenom islandskom riječ *skræling* znači *barbarin*, a u danskom *skrælling* znači *slabić*,⁴⁹ zbog čega bi se u budućnosti mogla tražiti promjena naziva otoka.

Prilikom određivanja koji su sadržaji politički nekorektni potrebno je paziti da ne dođe do apsurdnih optužbi, kao što se, primjerice, dogodilo u slučaju humorističke serije 'Allo 'Allo! – koja se zadnjih godina označava kao uvredljiva. Problematičnim se smatraju nacionalni stereotipi i uvredljiv rječnik.⁵⁰ Međutim, ta oznaka je apsurdna ako se uzme u obzir da se u seriji uglavnom izruguje nacističku okupaciju i kolaboracionizam te da se ne radi o seriji u kojoj se promiče nacionalna netrpeljivost.

S pretjeranom političkom korektnosti usko je povezana i tzv. kultura otkazivanja (cancel culture). Možda je najbolji primjer za to britanska književnica J. K. Rowling, autorica popularnih romana o Harryju Potteru, koju je zadesila sudbina otkazivanja jer je podržala Mayu Forstater, ženu koja je izgubila posao jer je tvrdila da je spol stvarna kategorija, a povod za novo otkazivanje bio je njezin tweet u kojem je kritizirala novi izraz *people who menstruate* (ljudi koji imaju menstruaciju) – umjesto riječi žene, što je uvrijedilo transrodne osobe.⁵¹

⁴⁶ <https://www.siouxlookout.ca/en/living-here/about-sioux-lookout.asp#:~:text=Our%20name%20Sioux%20Lookout%20comes,Ojibway%20and%20Sioux%20First%20Nations.> (06.02.2022.)

⁴⁷ Lemonick, Michael D.; Dorfman, Andrea (2000-05-08). "The Amazing Vikings". Time.com. Vol. 155, no. 19.

⁴⁸ <https://islenskordabok.arnastofnun.is/ord/37244> (06.02.2022.)

⁴⁹ <https://sproget.dk/lookup?SearchableText=skr%C3%A6lling> (06.02.2022.)

⁵⁰ <https://metro.co.uk/2021/08/06/allo-allo-hit-with-offensive-content-warning-on-britbox-over-french-stereotypes-15047417/> (10.02.2022.)

⁵¹ <https://quillette.com/2020/09/18/the-dishonest-and-misogynistic-hate-campaign-against-j-k-rowling/> (22.02.2022.)

POLITIČKA KOREKTNOST U PORTUGALSKOM JEZIKU

Politička korektnost u Brazilu

Izraz *politicamente correto* u Brazilu najčešće se povezuje s lijevo orijentiranim aktivistima i studentima te s ljevičarskom ideologijom, iako se taj izraz također vrlo često koristi u medijima. Jedan od primjera političke korektnosti jest zamjena izraza *homossexualismo* s *homoafetividade* (*privlačnost prema istom spolu*), budući da se u prvom izrazu previše naglašava seksualnost.⁵² (Nastavak *-ismo* također se smatra uvredljivim zato što je to čest nastavak u nazivima za bolesti.)

Iako se u Brazilu politička korektnost ne koristi u pravnom rječniku, moguće je dobiti odgovore na pitanja koja se tiču političke korektnosti – brazilski Vrhovni sud i Ustav štite slobodu govora, ali i propisuju ograničenja, te ne priznaju apsolutne slobode, nego slijede stav da je granica nečije slobode tuđa sloboda.⁵³ Zbog toga se govor mržnje ne smatra slobodom govora. Primjerice, u Brazilu je bilo koji oblik rasizma (uključujući i antisemitizam) zakonom zabranjen.⁵⁴

Luiz Inácio Lula da Silva, koji je obnašao dužnost predsjednika Brazila od 2003. do 2010. godine, bio je prvi brazilski predsjednik koji je u fokus svoje politike stavio marginalizirane skupine. Stoga je 2004. godine u Brazilu Ured predsjednika izdao kratku knjigu o političkoj korektnosti, u kojoj su navedeni izrazi koje treba izbjegavati, te je objašnjeno i iz kojih razloga. Izrazi koji su navedeni uglavnom se odnose na predrasude prema društvenim skupinama.⁵⁵ Na popisu se nalaze izrazi poput *Ciganos* (pogrđan naziv za etničku skupinu)⁵⁶ i *homossexualismo* (izraz kojim se sugerira da je homoseksualnost bolest)⁵⁷, *Baianada* (pogrđan izraz koji se odnosi na negativne osobine koje se pripisuju stanovnicima savezne države Bahia)⁵⁸ i *Goianada* (pogrđan izraz koji se odnosi na negativne osobine koje se pripisuju stanovnicima savezne države Goiás)⁵⁹. U tim izrazima jasno je vidljiva netrpeljivost prema određenim društvenim skupinama. Međutim, interpretacija izraza poput *Africano* je problematična jer je napisano da se taj izraz koristi kako bi

⁵² Carreirão (2012): 35-37

⁵³ Carreirão (2012): 25-28

⁵⁴ Carreirão (2012): 56-57

⁵⁵ Queiroz (2004): 5-6

⁵⁶ Queiroz (2004): 11

⁵⁷ Queiroz (2004): 19

⁵⁸ Queiroz (2004): 8

⁵⁹ Queiroz (2004): 18

se negirala raznolikost afričkih zemalja i kako bi ih se prikazalo inferiornima.⁶⁰ Činjenicu da ta interpretacija nije (uvijek) točna može se jednostavno provjeriti, budući da je naziv Afričke unije na portugalskom (jednom od službenih jezika te organizacije) *União Africana*.⁶¹ Slično je s izrazom *comunista*, za koji je navedeno da su ga koristili režimi koji su progonili komuniste,⁶² ali nije navedeno da taj izraz koriste i sami komunisti, uključujući i komunističku partiju (*Partido Comunista do Brasil*).⁶³ Još apsurdnije je slično tumačenje izraza *fascista* – navodi se da taj izraz koriste ekstremno lijevi aktivisti kako bi diskvalificirali političke protivnike,⁶⁴ ali se ne navodi da postoji kontekst u kojemu je korištenje takvog izraza opravdano jer političari koji zagovaraju autoritarne ideje često zagovaraju politike koje su u određenoj mjeri slične fašizmu. Navodi se i da treba izbjegavati izraz *funcionário público*⁶⁵ jer je, navodno, to izraz predrasuda prema državnim službenicima. Budući da su u knjizi jednako problematičnima prikazani izrazi koji zaista označavaju predrasude (*Ciganos, homossexualismo*), kao i oni koje samo mali broj ljudi koristi u tom smislu (*Africano*), tu se knjigu više može koristiti kao pokazatelj vremena u kojemu je napisana (Brazil u razdoblju dok je Luiz Inácio Lula da Silva bio predsjednik), nego kao dobar priručnik za političku korektnost.

Kao i u zemljama engleskoga govornog područja, i u Brazilu dolazi do apsurdne situacije da se protivnici političke korektnosti, koji se deklarativno zalažu za slobodu govora i protive se epidemiološkim mjerama,⁶⁶ istovremeno zalažu za ponovno uvođenje vojne diktature⁶⁷ te tako potpuno ignoriraju činjenicu da je represija za vrijeme vojne diktature bila znatno stroža od epidemioloških mjera, kao i da je cenzura u istom razdoblju bila stroža od političke korektnosti.⁶⁸ Također, u Brazilu (kao i u zemljama engleskoga govornog područja) i protivnici i pristalice političke korektnosti svoje stavove ponekad opravdavaju sličnim argumentima – zaštitom od tiranije središnje vlasti i većine. Za razliku od pristalica političke korektnosti, koji kao tiraniju vide

⁶⁰ Queiroz (2004): 7

⁶¹ <https://au.int/pt> (29.12.2021.)

⁶² Queiroz (2004): 12

⁶³ <https://pcdob.org.br/> (29.12.2021.)

⁶⁴ Queiroz (2004): 16-17

⁶⁵ Queiroz (2004): 17

⁶⁶ <https://www.poder360.com.br/governo/povo-quer-trabalhar-diz-bolsonaro-ao-protestar-contra-lockdown-em-brasilia/> (21.01.2022.)

⁶⁷ <https://www.correiobraziliense.com.br/politica/2021/03/4915376-atos-esvaziados-celebram-golpe-de-64-e-pedem-intervencao-militar.html> (21.01.2022.)

⁶⁸ <https://super.abril.com.br/mundo-estranho/como-era-a-vida-no-brasil-da-ditadura/> (21.01.2022.)

neograničenu slobodu govora jer ona može dovesti do javnog promicanja stavova koji pozivaju na progon i mržnju prema određenoj skupini, protivnici političke korektnosti upravo neograničenu slobodu govora vide kao zaštitu od jake središnje vlasti i tiranije većine jer smatraju da upravo središnja vlast i većina određuju što je politički korektno, a što nije, te da preko političke korektnosti nameću svoju ideologiju.⁶⁹

U Brazilu, kao i u drugim državama koje su osnovane nakon kolonizacije, postoje problemi u nazivima koji se koriste za autohtone narode. Tako, primjerice, naziv *Guaicuru*, koji se koristi za skupinu izumrlih naroda na području Mato Grosso do Sul i Goiás, potječe od pogrdnog naziva iz jezika guaraní (koji je prije bio raširen na području današnjeg Brazila, a i danas je jedan od službenih jezika u Paragvaju i Boliviji) – *guá* (narod, stanovnici), *ái* (zloban, izdajnički) i *curú* (šugav, prljave kože), te bi se naziv Guaicuru mogao prevesti kao *zloban narod prljave kože*.⁷⁰ S druge strane, naziv *Caiapó* (također *Kàyapó*) znači *slični majmunima*. Međutim, izraz se ne smatra pogrdnim budući da je majmun za pripadnike naroda Caiapó sveta životinja te nema negativne konotacije u njihovoj kulturi. Pripadnici naroda Caiapó za sebe koriste naziv *Mêbêngôkre* (*ljudi koji posjeduju vodu / bunare*).⁷¹

Problem rasizma u Brazilu ne može se izjednačiti sa situacijom u Sjedinjenim Američkim Državama. Dok je ropstvo bilo legalno, nije postojao zakon koji bi propisivao koje rase moraju biti robovi, a koje robovlasnici, tako je, primjerice, barun Francisco Paulo de Almeida posjedovao brojne robove iako je bio AfroBrazilac.⁷² Nakon ukidanja ropstva (1888. godine) također nije bilo nikakvih rasnih zakona.⁷³ Upravo zbog toga je brazilski sociolog Gilberto de Mello Freyre čak došao do zaključka da se radi o rasnoj demokraciji. Međutim, to ne znači da je situacija bolja nego u Sjedinjenim Američkim Državama, Kanadi, Australiji itd. Prava podjela u Brazilu (kao i u ostatku Latinske Amerike) uvijek se odnosila na bogate i siromašne, a to se, nažalost, nije promijenilo do danas. Nepostojanje rasnih zakona slaba je utjeha onima koji znaju da su oslobođeni robovi i dalje ostali siromašni, te da se uz neke primjere AfroBrazilaca koji su se oslobodili siromaštva također mogu naći brojni primjeri ljudi različitih rasa koji su osiromašili

⁶⁹ Carreirão (2012): 14-17

⁷⁰ <http://www.anchietano.unisinos.br/publicacoes/textos/herberts1998/Capitulo-2.pdf> (25.01.2022.)

⁷¹ [https://pib.socioambiental.org/pt/Povo:Meb%C3%AAng%C3%B4kre_\(Kayap%C3%B3\)](https://pib.socioambiental.org/pt/Povo:Meb%C3%AAng%C3%B4kre_(Kayap%C3%B3)) (25.01.2022.)

⁷² <https://aventurasnahistoria.uol.com.br/noticias/reportagem/francisco-paulo-de-almeida-o-primeiro-barao-negro-do-imperio.phtml> (12.02.2022.)

⁷³ Hernández (2017): 52-73

zbog brojnih političkih i gospodarskih kriza koje su pogodile Brazil (kao i cijelu Latinsku Ameriku). Većina siromašnih u Brazilu i dalje su AfroBrazilci.⁷⁴ Ovdje se, nažalost, vidi da društvo nije razvilo svijest o traumi jedne društvene skupine, nego situaciju u kojoj formalno ne postoji diskriminacija izjednačuje s ravnopravnosti.

Rodno neutralne zamjenice posebno su problematične zato što u portugalskom (kao i u većini drugih romanskih jezika) postoje dva roda te je gotovo nemoguće stvoriti rodno neutralan jezik kao, primjerice, u engleskom. U Brazilu je bilo nekoliko pokušaja, poput stvaranja riječi *presidentæ* (od *presidente*, ‘predsjednik’ i *presidenta*, ‘predsjednica’),⁷⁵ koja bi trebala predstavljati prekid s tradicijom, u kojoj je predsjednik obično bio muškarac, dok je izraz *presidenta* označavao prvu damu. Potreba za drukčijom upotrebom izraza *presidenta* javila se 2010. godine, kada je Dilma Vana Rousseff izabrana za predsjednicu. Ta situacija nije karakteristična samo za Brazil, nego predstavlja problem u cijeloj Latinskoj Americi.⁷⁶ Također, pod utjecajem američkog engleskog javila se ideja da se slova *o* i *a* (koja najčešće označavaju rodove u španjolskom i portugalskom) zamijene s *x* ili *@* (npr. *Latinx* ili *Latin@*).⁷⁷ Dok aktivisti koji se zalažu za rodnu ravnopravnost prihvaćaju takvu zamjenu jer u njoj vide način da stvore jezik koji nema rigidnu podjelu na dva roda,⁷⁸ brojni su protivnici ovakvih promjena u jeziku – jedni u njima vide jezični imperijalizam, jer se radi o inovaciji koja je stvorena u Sjedinjenim Američkim Državama,⁷⁹ dok drugi u njima vide pokušaj stvaranja umjetnog jezika koji ne može zaživjeti jer takva promjena jezika, kao što je gubitak gramatičkih rodova, nije moguća u kratkom vremenu, niti se može postići političkom odlukom.⁸⁰ Također, ne smatraju da bi drukčija upotreba zamjenica riješila problema statusa žena u Latinskoj Americi. U Brazilu je upotreba rodno

⁷⁴ <https://brasilecola.uol.com.br/historia/democracia-racial.htm> (08.02.2022.)

⁷⁵ <http://blog.saude.mg.gov.br/2017/07/03/curiosidade-voce-sabe-o-motivo-do-uso-de-x-ou-para-a-linguagem-neutra/> (12.02.2022.)

⁷⁶ <https://www.guiadoscuriosos.com.br/historia-geral/como-se-chama-o-esposo-da-presidenta-primeiro-marido/> (08.02.2022.)

⁷⁷ <https://www.motherjones.com/media/2019/06/digging-into-the-messy-history-of-latinx-helped-me-embrace-my-complex-identity/> (08.02.2022.)

⁷⁸ <https://nossacausa.com/linguagem-inclusiva-de-genero-e-uma-ferramenta-favor-de-todos/> (08.02.2022.)

⁷⁹ <https://www.nbcnews.com/news/latino/be-latinx-or-not-be-latinx-some-hispanics-question-n817911> (08.02.2022.)

⁸⁰ <https://www.tsf.pt/mundo/governo-brasileiro-veta-uso-de-linguagem-inclusiva-em-projetos-culturais-14268627.html> (08.02.2022.)

neutralnih zamjenica ograničena na aktivistički diskurs, kao i u većini drugih zemalja Latinske Amerike. (Jedine iznimke su Argentina⁸¹ i Urugvaj, koji službeno priznaju treći rod.)⁸²

Politička korektnost u Portugalu

Razvoj političke korektnosti u Portugalu znatno se razlikuje od situacije u Brazilu. Dok je politička polarizacija u Brazilu dovela do čestih promjena vlasti,⁸³ u Portugalu je od 1910. do 1926. trajala Prva republika (obilježena radikalnom sekularizacijom), a nakon toga je uspostavljena Druga republika, u kojoj se izmijenilo nekoliko diktatora, a najpoznatiji od njih je bio António de Oliveira Salazar.⁸⁴ Nekoliko godina nakon njegove smrti došlo je do Revolucije karanfila 1974. godine, koja je označila konačnu demokratizaciju, što je uključivalo i prekid dotadašnje cenzure.⁸⁵ (Situacija u Portugalu ipak je bila znatno bolja nego u Španjolskoj, cenzura je bila nešto blaža te formalno nije bilo smrtne kazne⁸⁶ – iako je bilo izvansudskih ubojstava političkih protivnika.)⁸⁷ Kako je Portugal članica Europske unije, politička korektnost počela se spominjati upravo u kontekstu europskih vrijednosti,⁸⁸ zbog čega je politička korektnost u Portugalu pod znatno većim utjecajem drugih europskih zemalja nego pod utjecajem Brazila – koji je, bez obzira na zajednički jezik, geografski udaljen, te od proglašenja neovisnosti 1822. postaje sve različitiji od Portugala – dijelom zbog zbivanja u susjednim zemljama, a dijelom zbog toga što je Brazil zemlja kontinentalnih dimenzija, dok je Portugal jedna od manjih članica Europske unije. Za razliku od Brazila, u Portugalu se nastoji stvoriti rodno neutralni jezik na način da se koriste konstrukcije za koje se smatra da bi bile prihvatljive većini govornika portugalskog jezika, npr. *quem participa* umjesto *os participantes* (*oni koji sudjeluju* umjesto *sudionici*) ili *as pessoas interessadas* umjesto *os interessados* (*zainteresirane osobe* umjesto *zainteresirani*).⁸⁹ Ovaj problem izraženiji je u

⁸¹ <https://www.argentina.gob.ar/noticias/dni-no-binario-un-gran-paso-hacia-la-visibility-y-el-reconocimiento-la-identidad> (08.02.2022.)

⁸² <https://ladiaria.com.uy/ciencia/articulo/2021/11/uruguay-suma-su-tercer-genero-de-dinosaurios-con-ustedes-el-titanosaurio-aeolosaurus-del-cretacico-de-rio-negro/> (08.02.2022.)

⁸³ <https://www.jornaljurid.com.br/colunas/gisele-leite/nove-golpes-da-historia-do-brasil-nada-se-cria-tudo-se-copia> (08.02.2022.)

⁸⁴ <https://arquivos.rtp.pt/conteudos/o-centenario-da-republica/> (14.02.2022.)

⁸⁵ <https://www.infoescola.com/historia/revolucao-dos-cravos/> (08.02.2022.)

⁸⁶ <https://www.irishtimes.com/culture/books/salazar-the-dictator-who-refused-to-die-1.4364696?mode=sample&auth-failed=1&pw-origin=https%3A%2F%2Fwww.irishtimes.com%2Fculture%2Fbooks%2Fsalazar-the-dictator-who-refused-to-die-1.4364696> (08.02.2022.)

⁸⁷ <https://www.bbc.com/news/world-europe-31427521> (08.02.2022.)

⁸⁸ Correia (2017): 1

⁸⁹ Correia (2017): 3

portugalskom (kao i u većini drugih romanskih jezika) zato što se, u situacijama kada se spominje grupa ljudi (*os participantes, os interessados*) mora koristiti član u muškom rodu u svim slučajevima u kojima je barem jedan član grupe muškarac; izrazi poput *as participantas* ili *as interessadas* bili bi mogući jedino u situaciji u kojoj bi se grupa sastojala isključivo od žena. (Zapravo, slična se situacija javlja u gotovo svim jezicima koji imaju gramatičke rodove, uključujući i hrvatski, ali nije toliko izražena, budući da u hrvatskom nema članova, dok je, primjerice, u engleskom jeziku moguće izbjeći ovakve situacije zato što se članovi ne razlikuju prema rodovima te je upotreba rodova izvan zamjenica ograničena.) Također, koriste se izrazi poput *os ministros e as ministras* (*ministri i ministrice*) ili *o/a candidato/a* (*kandidat/kandidatkinja*). Neke predložene zamjene slične su onima u Brazilu primjerice *pessoa com deficiência* (*osoba s poteškoćama*) umjesto *deficiente* (*invalid*) ili *Rom* umjesto *Cigano*, *igualdade de gênero* (*rodna ravnopravnost*) umjesto *igualdade entre homens e mulheres* (*ravnopravnost muškaraca i žena*).⁹⁰

Politička korektnost u ostalim državama portugalskoga govornog područja

Teško je govoriti o političkoj korektnosti u Angoli zato što u toj zemlji i dalje vlada jednostranačka diktatura. Nakon rata za nezavisnost protiv Portugala (1961.-1974.), uslijedio je građanski rat (1975.-2002.) u kojemu su se sukobile skupine koje su se borile za nezavisnost, ali se nisu slagale po pitanju budućeg uređenja države. Pobijedio je MPLA (Movimento Popular de Libertação de Angola / Narodni pokret za oslobođenje Angole),⁹¹ koji je i danas dominantna politička stranka iako je Angola službeno višestranačka država. Slaba dostupnost interneta čini nadzor nad građanima još jednostavnijim. Također, cenzura se može opravdati i strahom od separatizma, ako se ima na umu da u pokrajini Cabinda još uvijek djeluje separatistički pokret, koji je aktivan još od vremena građanskog rata, ali, za razliku od ostalih skupina, nikada nije potpisao primirje te još uvijek izvodi terorističke napade.⁹² Slična je situacija u Mozambiku, koji je također vodio rat za nezavisnost protiv Portugala (1964.-1974.) i građanski rat (1976.-1992.).⁹³

⁹⁰ Correia (2017): 3

⁹¹

<https://web.archive.org/web/20130727175042/http://www.onwar.com/aced/nation/all/angola/fangola1975.htm> (08.02.2022.)

⁹² <https://almanaquedosconflitos.wordpress.com/2017/08/22/organizacoes-separatistas-de-cabinda/> (08.02.2022.)

⁹³ https://www.em.com.br/app/noticia/internacional/2019/09/02/interna_internacional,1081795/o-caminho-de-mocambique-da-guerra-civil-a-uma-paz-ainda-fragil.shtml (08.02.2022.)

Politička korektnost u toj zemlji svodi se na promjenu kolonijalnih imena. Primjerice, glavni grad Maputo može se pisati i kao Maputu, zato što to odgovara pravopisu koji koriste lokalni jezici. Iz istoga se razloga u geografskim imenima koriste slova poput *è*, *k* i *w*, koja su u standardnom portugalskom ograničena na riječi posuđene iz stranih jezika, npr. nazivi gradova Bárue i Chócue promijenjeni su u Bárwè i Chókùwè.⁹⁴ Ni u ostalim državama portugalskoga govornog područja u Africi situacija nije mnogo bolja jer se radi o državama u kojima je oligarhija na vlasti jaka, a dostupnost interneta slaba.⁹⁵ U Aziji portugalski je službeni jezik u Istočnom Timoru i gradu Macau (u prvom slučaju uz tetumanski, a u drugom uz kineski). U oba slučaja portugalski govori manji broj ljudi. Dok je u Istočnom Timoru problem oligarhija i slaba dostupnost interneta (kao i u afričkim zemljama),⁹⁶ Macau je grad pod nadzorom Kine i cenzuru provodi kineska vlada. Grad je službeno *posebno upravno područje*, poput Hong Konga. Međutim, radi se o gradu manjem od Hong Konga, u kojem nije bilo jakog organiziranog otpora, poput onoga u Hong Kongu, a otpor se uglavnom svodi na emigraciju, dok izgleda da se većina građana pomirila s gubitkom autonomije.⁹⁷

⁹⁴ Correia (2017): 30-31

⁹⁵ <https://www.internetworldstats.com/stats1.htm#africa> (08.02.2022.)

⁹⁶ https://knowledgehub.transparency.org/assets/uploads/helpdesk/Country_profile_Timor_Leste_2015.pdf (08.02.2022.)

⁹⁷ <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-50832919> (08.02.2022.)

POLITIČKA KOREKTNOST U INDONEZIJSKOM JEZIKU

Razdoblja političke korektnosti u Indoneziji

Zbog specifičnoga povijesnog razvoja Indonezije u toj su zemlji postojala dva razdoblja u kojima se promjenom jezika pokušavalo promijeniti društvo. Prvo je bilo za vrijeme Soehartove⁹⁸ diktature, kada se promjenom jezika pokušalo poboljšati sliku o Soehartu i izbjeći spominjanje pitanja koja nisu bila povoljna za njegovu vlast. Obilježeno je cenzurom, koja se najbolje može prikazati činjenicom da je za vrijeme njegove vlasti postojala čak i komisija za cenzuru filmova!⁹⁹ Drugo je uslijedilo nakon njegova pada – od tada se nastoji iz jezika izbaciti izraze koji mogu poticati na mržnju i sukobe.¹⁰⁰ U drugom se slučaju može govoriti o političkoj korektnosti u današnjem značenju.

Od osnivanja Indonezije kao samostalne države važnu ulogu u političkom životu ima državna filozofija *Pancasila*. Naziv dolazi iz sanskrta (पञ्च, *pañca*, ‘pet’; शीला, *śīla*, ‘principi’).¹⁰¹ Prema prvom indonezijskom Ustavu (iz 1945. godine), ti principi bili bi vjera u svemoguće božanstvo, pravedno i civilizirano društvo, jedinstvo Indonezije, demokracija vođena mudrošću i slogom narodnih predstavnika te socijalna pravda za sve Indonežane.¹⁰² Postoje određene nedorečenosti, poput spominjanja božanstva (Keutuhanan), s obzirom na to da su u Indoneziji prisutne i politeističke religije. Međutim, plural se u indonezijskom jeziku najčešće postiže reduplikacijom, ali ona nije obavezna, te se iz toga razloga ovaj princip može primijeniti i na politeističke religije poput hinduizma.¹⁰³ Također, interpretacija ovih principa mijenjala se tijekom političkih kriza i nakon promjena vlasti, ali ih se i dalje smatra temeljem indonezijske države.¹⁰⁴ Godine 1959. osnovana je ekstremno desna organizacija Pemuda Pancasila (*Mladež Pancasila*), koja je sudjelovala u dovođenju generala Soeharta na vlast, kao i u gušenju separatističkih

⁹⁸ Ime je napisano u izvornom obliku.

⁹⁹ <https://cinemapoetica.com/antara-orde-dan-order/> (10.02.2022.)

¹⁰⁰ <https://bobo.grid.id/read/083121904/upaya-apa-saja-yang-bisa-dilakukan-untuk-mencegah-konflik-sara?page=all> (10.02.2022.)

¹⁰¹ Kosky Zakaria (1999): 61

¹⁰² <https://www.dpr.go.id/jdih/uu1945> (25.01.2022.)

¹⁰³ <http://indodic.com/PluralsIndo&Eng.htm> (10.02.2022.)

¹⁰⁴ <http://ejournal.ipdn.ac.id/JKP/article/view/1098> (10.02.2022.)

pobuna.¹⁰⁵ Naziv Pemuda Pancasila izabran je kako bi se ta organizacija predstavila kao organizacija koja štiti interese cijele Indonezije, a ne samo jedne osobe (kao npr. Hitlerjugend i Fedayeen Saddam).

Iako prvi predsjednik Soekarno nije sustavno mijenjao jezik u političke svrhe, ponekad su se i za vrijeme njegove vlasti događale takve promjene. Primjerice, razdoblje njegove vlasti nazivalo se *Demokrasi Terpimpin (usmjerena demokracija)*, iako se zapravo radilo o državi koja je tek izašla iz rata, bile su prisutne oružane pobune, a odlaskom nizozemskih kolonizatora počela se formirati nova elita. Soekarno je pokušao u takvom stanju preuzeti što je moguće veće ovlasti, tako da se nije moglo govoriti o demokraciji u pravom smislu riječi.¹⁰⁶

Sustavne promjene jezika pod utjecajem političke ideologije

Sustavne promjene jezika u skladu s političkom situacijom u Indoneziji javile su se za vrijeme generala Soeharta. Cilj tih promjena bila je delegitimacija svih političkih protivnika. Ispočetka je glavna meta bio prvi indonezijski predsjednik Soekarno te pripadnici njegove administracije.¹⁰⁷ Dok je Soehartov Novi poredak (Orde Baru) priznavao Soekarnove zasluge u proglašenju i stjecanju indonezijske nezavisnosti, istovremeno ga se nastojalo prikazati kao čovjeka koji više nije bio prikladan za predsjednika zato što nije bio u stanju spriječiti komunistički pokušaj državnog udara 1965. godine, te ga se čak nastojalo prikazati kao sudionika u tom pokušaju državnog udara.¹⁰⁸ (Nakon tih događaja uslijedio je protuudar te je Soekarno prisiljen na ostavku već 1966. godine, a godinu dana nakon toga Soeharto se i službeno proglasio predsjednikom.¹⁰⁹ Protuudar je obilježen masovnim ubojstvima, a broj se ubijenih procjenjuje na minimalno 500.000, iako je vjerojatno i veći.¹¹⁰) Jedan od najboljih primjera izraza koji su se službeno koristili kako bi se legitimizirao Soeharto svakako je *pergantian kepemimpinan*

¹⁰⁵ <https://www.thejakartapost.com/news/2009/08/28/jakarta-prominent-mass-organization-and-ethnic-groups.html> (10.02.2022.)

¹⁰⁶ <https://katadata.co.id/safrezi/berita/61bac5133a335/mengenal-demokrasi-terpimpin-sistem-pemerintahan-era-soekarno#:~:text=Demokrasi%20Terpimpin%20merupakan%20penyeimbangan%20kekuasaan,Soekarno%20sebagai%20balancer%20diantara%20keduanya.&text=Sistem%20pemerintahan%20demokrasi%20terpimpin%20diawali,Presiden%20tanggal%205%20Juli%201959.> (10.02.2022.)

¹⁰⁷ Sudibyo (1998): 2-3

¹⁰⁸ Sudibyo (1998): 8-9

¹⁰⁹ <https://sumber.belajar.kemdikbud.go.id/repos/FileUpload/Orde%20Baru-BB/Topik-1.html> (02.01.2022.)

¹¹⁰ http://p2k.um-surabaya.ac.id/ind/2-3045-2942/Pembantaian-Terduga-Komunis-1965-1966_42574_um-surabaya_p2k-um-surabaya.html (01.02.2022.)

(*promjena vlasti*) za državni udar (zapravo protuudar) koji je izvela vojska pod vodstvom generala Soeharta.¹¹¹ Nevladine organizacije pokušavalo se prikazati u negativnom svjetlu. Doslovan prijevod izraza *nevladin* (*non-governmental*) bio bi *non-pemerintah*; međutim, u indonezijskom se jeziku prefiks *non-* može protumačiti i kao protivljenje te je tadašnji ministar demografije i zaštite okoliša Emil Salim pokušao prikazati te organizacije kao antivladine, uz objašnjenje da *nevladin* zapravo znači *antivladin* (*anti-pemerintah*).¹¹² (Emil Salim je bio važna ličnost u indonezijskoj politici za vrijeme generala Soeharta, ali je ostao u politici i nakon pada njegove diktature.) Također, u vladinim se medijima stvarala negativna slika o nevladinim organizacijama. Optuživalo ih se da rade za strane vlade: ovisno o njihovoj političkoj poziciji, neke su optužene da su komunističke, a neke da su prozapadne.¹¹³

Politička korektnost u suvremenoj Indoneziji

Promjene jezika u Indoneziji vidljive su i u promjenama naziva mjesta i institucija. Primjerice, grad Jayapura zvaao se za vrijeme predsjednika Soekarna Soekarnapura (naziv je promijenjen nakon što je Soeharto preuzeo vlast), a trenutno postoje prijedlozi da se ime promijeni u Numbay ili Tabi, kako bi grad dobio ime u skladu s nazivima lokalnih naroda. Prije su se primjenjivali nazivi Holandia (za vrijeme nizozemske kolonijalne vlasti) i Kota Baru.¹¹⁴ Dok je naziv Holandia značio pokazivanje kolonijalne vlasti, Kota Baru (*novi grad*) je bio naziv kojim se nastojalo pokazati kako je kolonijalna uprava završena. U prvom slučaju radilo se o promjeni naziva kojom bi se prikazala promjena vlasti. Riječ *pura* u nazivima Jayapura i Soekarnapura potječe od riječi पुर (pura) iz sanskrta i znači *utvrda*. U suvremenom hindskom jeziku ta se riječ izgovara kao *pur* i znači grad, kao npr. Jaipur (जयपुर) u Indiji, čiji se naziv doslovno može prevesti kao *grad pobjede*). Naziv Jayapura u Indoneziji izabran je u čast pobjede Indonezije nad Nizozemskom u ratu koji se vodio između 1961. i 1962. godine za zapadni dio otoka Papua.¹¹⁵ (Indonezija je vodila rat za nezavisnost od 1945. do 1949. godine, ali je zapadni dio otoka Papua ostao pod vlašću Nizozemske te je zbog toga došlo do novog rata.) Dakle, korijeni riječi koje čine nazive Jaipur i Jayapura potpuno su identični. Iako indonezijski nije indoeuropski jezik, te su

¹¹¹ Sudibyo (1998): 22

¹¹² Robertus (2008): 30-31

¹¹³ Robertus (2008): 42

¹¹⁴ <https://nasional.tempco.co/read/224534/kota-jayapura-akan-ganti-nama-lagi/full&view=ok> (10.01.2022.)

¹¹⁵ <http://papuaweb.org/dlib/sejarah.html#un> (10.01.2022.)

indonezijske riječi za *pobjedu* i *grad – kemenangan* i *kota*, nazivi iz sanskrta izabrani su jer je sanskrit bio jezik indonezijske aristokracije prije doba kolonijalizma. Naziv Soekarnapura korišten je za vrijeme vlasti predsjednika Soekarna, čime mu se nastojala odati počast kao prvom indonezijskom predsjedniku, koji je usto vodio Indoneziju i u ratu za nezavisnost, kao i u ratu za Zapadnu Papuu. Nakon promjene vlasti, naziv je vraćen u Jayapura. Ideja o lokalnim nazivima (Numbay, Tabi) javila se kao posljedica decentralizacije zemlje (koja je uslijedila nakon pada predsjednika Soeharta 1998. godine) i davanja veće autonomije provincijama.¹¹⁶ Za indonezijsku vojsku se do 1999. godine koristio naziv ABRI (*Angkatan Bersenjata Republik Indonesia – Oružane snage Republike Indonezije*), ali je te godine (tj. godinu dana nakon Soehartove ostavke) naziv promijenjen u TNI (*Tentara Nasional Indonesia – Indonezijska nacionalna vojska*)¹¹⁷ kako bi se na taj način vojska kao institucija distancirala od Soehartove diktature i ratova koji su vođeni za vrijeme njegove vlasti.

Nakon pada vojne diktature 1998. godine u Indoneziji postupno dolazi do razvoja građanskog društva. Tako se sve više spominje izraz SARA (*suku, agama, ras, antar golongan – narod, rasa, vjera, društvena skupina*) koji se koristi kako bi se označili osjetljivi pojmovi, koje treba izbjegavati u razgovoru kako bi se izbjegle negativne reakcije i nesporazumi.¹¹⁸ Takav stav je posljedica sastava stanovništva te zemlje – Indonezija je višenacionalna država u kojoj su prisutne različite religije te čak i rase (za razliku od većine Indonežana, koji pripadaju žutoj rasi, stanovnici Nove Gvineje – čija se zapadna polovica nalazi u Indoneziji – pripadaju crnoj rasi).¹¹⁹ Također, treba spomenuti da nisu sve društvene skupine bile jednako pogođene diktaturom – stav generala Soeharta bio je blaži u pokrajinama u kojima nije bilo separatizma, dok su stanovnici pokrajina Acèh, Maluku i zapadnog dijela Nove Gvineje često bili žrtve sukoba vladinih snaga s gerilskim skupinama. U vrijeme diktature vodio se i rat u Istočnom Timoru.¹²⁰ To je područje do 1975. godine bilo portugalska kolonija, a krajem te godine dolazi do indonezijske invazije. Indonezija je proglasila Istočni Timor svojom pokrajinom te je uslijedio rat protiv gerilaca koji su

¹¹⁶ <https://nasional.tempo.co/read/224534/kota-jayapura-akan-ganti-nama-lagi/full&view=ok> (10.02.2022.)

¹¹⁷ <https://indonesiabaik.id/infografis/sejarah-berdirinya-tni> (10.01.2022.)

¹¹⁸ https://mediaindonesia.com/editorials/detail_editorials/2445-berkepala-dingin-sikapi-isu-sara (10.02.2022.)

¹¹⁹

https://web.archive.org/web/20170712140438/http://demografi.bps.go.id/phpfiletree/bahan/kumpulan_tugas_mobilitas_pak_chotib/Kelompok_1/Referensi/BPS_kewarganegaraan_sukubangsa_agama_bahasa_2010.pdf (10.02.2022.)

¹²⁰ <https://perspective.usherbrooke.ca/bilan/servlet/BMAAnalyse?codeAnalyse=2563> (10.02.2022.)

se borili za nezavisnost.¹²¹ Padom diktature 1998. godine dolazi do pregovora o budućnosti Istočnog Timora, a sljedeće je godine održan referendum o neovisnosti, na kojemu je oko tri četvrtine stanovnika glasovalo za nezavisnost, koja je proglašena 2002. godine. Iako Istočni Timor više nije dio Indonezije, oko 300.000 stanovnika Istočnog Timora odlučilo je zadržati indonezijsko državljanstvo te danas žive u Indoneziji.¹²²

Lidya Wati Evelina, docentica ekonomije i komunikacija na Sveučilištu Bina Nusantara, provela je istraživanje na temu korištenja izraza koji se označavaju kao SARA na društvenim mrežama od 2013. do 2015. godine.¹²³ U vrijeme istraživanja Indonezija je bila šesta država u svijetu prema broju korisnika interneta (nakon Kine, Sjedinjenih Američkih Država, Indije, Brazila i Japana). Za vrijeme istraživanja postotak Indonežana koji koriste internet narastao je s 28,6 % na 34,9 %.¹²⁴ U Indoneziji se od društvenih mreža najviše koriste Facebook i Twitter. U istraživanju se također navodi i društvena mrža Path.¹²⁵ Vrijeđanje Ahoka, bivšega guvernera Jakarte, okarakterizirano je kao rasno u slučajevima kad ga se vrijeđalo zbog kineskog porijekla.¹²⁶ (Iako to zvuči pomalo neobično, te bi se moglo činiti logičnim ovo okarakterizirati kao vrijeđanje na osnovi narodnosti, u Indoneziji se narodnostima smatraju samo autohtoni narodi, dok se vrijeđanje imigranata i njihovih potomaka smatra rasnim.) Ovo nije bio jedini slučaj vrijeđanja toga guvernera – Ahok se također suočio s uvredama zato što je kršćanin. Naravno, ne smije se zaboraviti ni da je Ahok u svojim nastupima često koristio izjave koje podsjećaju na Donalda Trumpa, zbog čega je razljutio dio birača,¹²⁷ iako to ne može biti opravdanje za uvrede koje je doživio. Kao primjer vrijeđanja naroda navedena je objava u kojoj se vrijeđa grad Yogyakarta te se stanovnike toga grada prikazuje kao siromašne, neinteligentne i bez kulture. Također piše kako stanovnici Jakarte i Bandunga nikada ne bi živjeli u Yogyakarta. ¹²⁸ Iako se ne spominju imena naroda, ovdje se spominju gradovi u kojima žive pripadnici različitih naroda – u Yogyakarta su

¹²¹ <https://www.kompas.com/stori/read/2021/12/21/080000779/operasi-seroja--latar-belakang-pelaksanaan-dan-dampak?page=all> (10.02.2022.)

¹²² Cunino (2015): 64-6

¹²³ Evelina (2015): 107

¹²⁴ Evelina (2015): 110

¹²⁵ Evelina (2015): 111

¹²⁶ Evelina (2015): 111-2

¹²⁷

<https://megapolitan.kompas.com/read/2016/04/28/17191901/Pengamat.Gaya.Komunikasi.Ahok.Cenderung.Brutal.Kasar.dan.Banyak.Umpatan> (10.02.2022.)

¹²⁸ Evelina (2015): 112

većinom Javanci (najbrojniji narod u Indoneziji), u Bandungu je većinski narod Sunda (drugi najbrojniji narod u Indoneziji), dok je Jakarta glavni grad u koji su se doselili stanovnici iz svih dijelova Indonezije. U primjere uvreda protiv pripadnika različitih društvenih skupina uvršteni su primjeri u kojima se vrijeđa političke protivnike na društvenim mrežama te ih se naziva psima ili se koristi izraz *kafir* (nevjernik). (Ovdje se radi o vrijeđanju društvene skupine zato što je uvreda upućena političkim protivnicima, iako je jasno da se ovakav izraz u većini situacija koristi za uvrede na vjerskoj osnovi.) U uvrede protiv društvenih skupina ubraja se i mizoginija.¹²⁹ Kao primjeri vjerskih uvreda navedene su uvrede radikalnih islamista protiv hinduista s otoka Bali.¹³⁰ Nažalost, jedna od posljedica pada vojne diktature te ukidanja cenzure jest i porast islamizma. (Zbog toga je dio stanovnika nostalgičan za vojnom diktaturom.) Bali je jedan od razvijenijih dijelova Indonezije, budući da se nalazi blizu najrazvijenijeg otoka Java, te je jedno od najpoznatijih svjetskih turističkih odredišta. Razvoj Balijsa, koji je većinski naseljen hinduistima, kao posljedicu ima i doseljavanje novih stanovnika iz drugih dijelova Indonezije. Nažalost, u kombinaciji s porastom radikalnog islamizma, to povremeno dovodi do vjerske netrpeljivosti, poput navedenih uvreda na društvenim mrežama, ili, u izrazito tragičnim slučajevima, do terorističkih napada poput onog 2002. godine.

U vrijeme promjena nakon pada diktature (koje se na indonezijskom naziva *Reformasi*, što bi doslovno značilo ‘reformacija’) dolazi do paradoksa – s pojavom demokracije i većih sloboda dolazi i do jačeg izražavanja mržnje u javnom diskursu zato što je smanjena cenzura.¹³¹ Također, prije uvođenja demokracije jače je naglašavano jedinstvo, dok se pojavom demokracije lakše izražavaju otvoreni pozivi na sukobe.¹³²

Zbog traumatičnog iskustva vojne diktature u suvremenoj se Indoneziji nastoji, uz izbjegavanje neprimjerenih izraza, spriječiti i širenje ideja koje su dovele do vojne diktature i koje bi mogle dovesti do sličnih situacija u budućnosti. Iako danas nije vjerojatno da bi ponovno uvođenje vojne diktature imalo veliku podršku, problem predstavljaju islamističke skupine koje nastoje proširiti svoju ideologiju među siromašnim stanovništvom.¹³³ Situacija je donekle slična

¹²⁹ Evelina (2015): 112-3

¹³⁰ Evelina (2015): 113-4

¹³¹ Robertus (2008): 11

¹³² Robertus (2008): 12

¹³³ Robertus (2008): 92-96

situaciji u Njemačkoj – gdje se također nastoji spriječiti širenje nacističke ideologije, ali se razlikuje u tome da Njemačka nema problema s ekstremno siromašnim stanovništvom, koje bi ekstremističke skupine mogle regrutirati u tako velikom broju da budu sposobni za organizaciju oružane pobune; ti bi se problemi prije mogli usporediti s Latinskom Amerikom, gdje kriminalne skupine regrutiraju ekstremno siromašne stanovnike na sličan način kao što to rade islamisti. Problem koji se javlja pri takvom pokušaju promjene jezika jest taj da nije moguće zabraniti sve izraze koji se koriste za regrutaciju novih članova ekstremističkih i kriminalnih udruga te da pokušaji eliminacije takvih izraza mogu dovesti do vrlo jake cenzure, kao i znatnog ograničavanja sloboda.

Iako se dva razdoblja političke korektnosti u Indoneziji radikalno razlikuju, važno je primijetiti da imaju jednu zajedničku karakteristiku – u oba se slučaja radi o promjenama jezika koje su potaknute odlukom vlasti.

ZAKLJUČAK

Izraz politička korektnost (*political correctness*, *politicamente corretto*, *kebenaran politik* itd.) u različitim državama koristi se različito, a značenje toga izraza također se mijenjalo tijekom vremena. Kako je u prošlom stoljeću taj izraz često korišten da se izrazi slaganje s politikom određene stranke, i danas se često može naići na mišljenje da je upravo to bila izvorna upotreba izraza politička korektnost. Danas je u većem dijelu svijeta (posebice na Zapadu) taj izraz poprimio značenje diskursa u kojemu se izbjegavaju izrazi koji bi mogli uvrijediti nekog pojedinca ili društvenu skupinu. Politička korektnost izaziva različite reakcije – jedni je podržavaju jer smatraju da štiti ugrožene skupine, dok joj se drugi protive zato što smatraju da im politička korektnost ograničava slobodu govora, te navode da oni koji određuju što je politički korektno na taj način dobivaju gotovo neograničenu moć. Problem se javlja i zato što postoje brojni izrazi koji nemaju isključivo negativno značenje, ali ih se ponekad koristi kao uvrede, zbog čega se javlja strah od prekomjerne cenzure. Popis politički korektnih (i nekorektnih) izraza razlikuje se ovisno o jeziku i državi čak i na Zapadu. U državama koje su se oslobodile od kolonijalizma definicije političke korektnosti znatno su drukčije. Kako su te države bile žrtve kolonijalizma, te su kasnije često prolazile kroz razdoblja političke nestabilnosti, dolazi do situacija u kojima se definicija političke korektnosti promijenila od slaganja sa službenom politikom do izbjegavanja uvredljivih izraza (Indonezija) ili čak do definicije političke korektnosti kao promjene kolonijalnih imena mjesta (Mozambik). Situacija u Brazilu posebno je zanimljiva zato što se istovremeno radi o državi koja se oslobodila od kolonijalizma, ali se uvijek smatrala dijelom Zapada (kao i ostatak Latinske Amerike), te se na popisu politički nekorektnih izraza u Brazilu mogu naći i izrazi koji se izbjegavaju na Zapadu, ali i izrazi koji se izbjegavaju u afričkim i azijskim državama. Iako je malo vjerojatno da će promjena jezika sama po sebi promijeniti mentalitet govornika, politička korektnost mogla bi – u kombinaciji s boljom edukacijom – dovesti do rjeđe pojave govora mržnje i širenja neprihvatljivih stavova.

POPIS LITERATURE

Knjige

Andary-Brophy, Christine Anne (2015) *Political Correctness: Social-Fiscal Liberalism and Left-Wing Authoritarianism*, Department of Psychology, University of Toronto

Carreirão, Bruno de Oliveira (2012) *A Liberdade de Expressão versus o Politicamente Correto*, Departamento de Direito, Centro de Ciências Jurídicas, Universidade Federal de Santa Catarina, Florianópolis

Correia, Paulo; Ferreira, Valdemar; Leal, Manuel; Macedo, Victor; Reis, António Raúl (2017.): *A Folha*, Centro de Informação Europeia Jacques Delors, Lisboa

Cunino, Maria Antonia (2015) *Referendum dan Kemerdekaan Timor Timur 1999-2002*, Fakultas Keguruan dan Ilmu Pendidikan, Universitas Sanata Dharma, Yogyakarta

Dorfman, Andrea; Lemonick, Michael D. (2000) "The Amazing Vikings". *Time.com*. Vol. 155, no. 19.

Evelina, Lidya Wati (2015) *Analisis Isu S (Suku) A (Agama) R (Ras) A (Antar Golongan) di Media Social Indonesia*, Fakultas Ekonomi dan Komunikasi, Universitas Bina Nusantara

Hernández, Tanya Kateri (2017) *Subordinação racial no Brasil e na América Latina: o papel do Estado, o Direito Costumeiro e a Nova Resposta dos Direitos Civis*, Editora da Universidade Federal da Bahia, Salvador

Jacob, Judith; Smyth, David A., ed. (2013) *Cambodian Linguistics, Literature and History: Collected Articles*. Routledge.

Kosky Zakaria, ed. (1999). *Indonesia 1999: An Official Handbook*. Jakarta: Indonesian Department of Information.

Phumisiri, Napat; Tangkiengsirisin, Supong (2018) *An Analysis of the Use of English with Political Correctness: A Case Study of Graduate*, Language Institute, Thammasat University, Bangkok, Thailand

Queiroz, Antônio Carlos (2004) *Politicamente Correto & Direitos Humanos*, Secretaria Especial dos Direitos Humanos, Presidência da República, Brasília

Robertus Robet (2008) *Politik Hak Asasi Manusia dan Transisi di Indonesia: Sebuah Tinjauan Kritis*, ELSAM – Lembaga Studi dan Advokasi Masyarakat, Jakarta

Sudibyo, Agus (1998) *De-Soekarnoisasi Dalam Wacana Resmi Orde Baru*, Jurusan Ilmu Komunikasi, Fisipol, UGM Yogyakarta

The University of British Columbia (2021) *Inclusive Language Guide*, Office of Faculty Development & Educational Support; Faculty of Medicine, Office of Respectful Environments, Equity, Diversity & Inclusion

Članci

Lemonick, Michael D.; Dorfman, Andrea (2000-05-08). "The Amazing Vikings". Time.com. Vol. 155, no. 19.

Internetski izvori

<http://www.anchietano.unisinos.br/publicacoes/textos/herberts1998/Capitulo-2.pdf> (25.01.2022.)

<http://blog.saude.mg.gov.br/2017/07/03/curiosidade-voce-sabe-o-motivo-do-uso-de-x-ou-para-a-linguagem-neutra/> (12.02.2022.)

<http://digital.wustl.edu/ferguson/> (06.02.2022.)

<http://ejournal.ipdn.ac.id/JKP/article/view/1098> (10.02.2022.)

<http://indians.org/articles/sioux-indians.html> (25.01.2022.)

<http://indodic.com/PluralsIndo&Eng.htm> (10.02.2022.)

<https://arquivos.rtp.pt/conteudos/o-centenario-da-republica/> (14.02.2022.)

<https://indonesiabaik.id/infografis/sejarah-berdirinya-tni> (10.01.2022.)

http://p2k.um-surabaya.ac.id/ind/2-3045-2942/Pembantaian-Terduga-Komunis-1965-1966_42574_um-surabaya_p2k-um-surabaya.html (01.02.2022.)

http://papuaweb.org/dlib/_sejarah.html#un (10.01.2022.)

<https://almanaquedosconflitos.wordpress.com/2017/08/22/organizacoes-separatistas-de-cabinda/>
(08.02.2022.)

<https://au.int/pt> (29.12.2021.)

<https://aventurasnahistoria.uol.com.br/noticias/reportagem/francisco-paulo-de-almeida-o-primeiro-barao-negro-do-imperio.phtml> (12.02.2022.)

<https://bobo.grid.id/read/083121904/upaya-apa-saja-yang-bisa-dilakukan-untuk-mencegah-konflik-sara?page=all> (10.02.2022.)

<https://brasilecola.uol.com.br/historia/democracia-racial.htm> (08.02.2022.)

<https://cinemapoetica.com/antara-orde-dan-order/> (10.02.2022.)

<https://edition.cnn.com/2015/04/27/us/baltimore-riots-timeline/index.html> (06.02.2022.)

<https://edition.cnn.com/2020/08/09/us/george-floyd-protests-different-why/index.html>
(06.02.2022.)

<https://islenskordabok.arnastofnun.is/ord/37244> (06.02.2022.)

<https://katadata.co.id/safrezi/berita/61bac5133a335/mengenal-demokrasi-terpimpin-sistem-pemerintahan-era-soekarno#:~:text=Demokrasi%20Terpimpin%20merupakan%20penyeimbangan%20kekuasaan,Soekarno%20sebagai%20balancer%20diantara%20keduanya.&text=Sistem%20pemerintahan%20demokrasi%20terpimpin%20diawali,Presiden%20tanggal%205%20Juli%201959.> (10.02.2022.)

<https://ladiaria.com.uy/ciencia/articulo/2021/11/uruguay-suma-su-tercer-genero-de-dinosaurios-con-ustedes-el-titanosaurio-aeolosaurus-del-cretacico-de-rio-negro/> (08.02.2022.)

https://lawprofessors.typepad.com/business_law/2016/12/legal-origins-of-political-correctness.html (18.02.2022.)

<https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/C-46/section-318.html#h-92> (01.01.2022.)

https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/annualstatutes/2018_1/page-1.html#:~:text=This%20enactment%20amends%20the%20National,thus%20making%20it%20gender%20neutral. (30.01.2022.)

https://mediaindonesia.com/editorials/detail_editorials/2445-berkepala-dingin-sikapi-isu-sara
(10.02.2022.)

<https://megapolitan.kompas.com/read/2016/04/28/17191901/Pengamat.Gaya.Komunikasi.Ahok.Cenderung.Brutal.Kasar.dan.Banyak.Umpatan> (10.02.2022.)

<https://metro.co.uk/2021/08/06/allo-allo-hit-with-offensive-content-warning-on-britbox-over-french-stereotypes-15047417/> (10.02.2022.)

<https://minjust.gov.ru/ru/documents/7755/> (08.01.2022.)

<https://nasional.tempo.co/read/224534/kota-jayapura-akan-ganti-nama-lagi/full&view=ok>
(10.01.2022.)

<https://nossacausa.com/linguagem-inclusiva-de-genero-e-uma-ferramenta-favor-de-todos/>
(08.02.2022.)

<https://nypost.com/2021/01/14/hong-kong-internet-firm-blocked-website-over-security-law/>
(08.01.2022.)

<https://opennet.net/research/regions/australia-and-new-zealand> (01.01.2022.)

<https://pcdob.org.br/> (29.12.2021.)

<https://perspective.usherbrooke.ca/bilan/servlet/BMAnalyse?codeAnalyse=2563> (10.02.2022.)

[https://pib.socioambiental.org/pt/Povo:Meb%C3%AAng%C3%B4kre_\(Kayap%C3%B3\)](https://pib.socioambiental.org/pt/Povo:Meb%C3%AAng%C3%B4kre_(Kayap%C3%B3))
(25.01.2022.)

<https://quillette.com/2020/09/18/the-dishonest-and-misogynistic-hate-campaign-against-j-k-rowling/> (22.02.2022.)

https://scholar.google.com/scholar_case?case=5103666188878568597 (11.01.2022.)

<https://super.abril.com.br/mundo-estranho/como-era-a-vida-no-brasil-da-ditadura/> (21.01.2022.)

<https://sumber.belajar.kemdikbud.go.id/repos/FileUpload/Orde%20Baru-BB/Topik-1.html>
(02.01.2022.)

https://web.archive.org/web/20170712140438/http://demografi.bps.go.id/phpfiletree/bahan/kumpulan_tugas_mobilitas_pak_chotib/Kelompok_1/Referensi/BPS_kewarganegaraan_sukubangsa_agama_bahasa_2010.pdf (10.02.2022.)

<https://web.archive.org/web/20130727175042/http://www.onwar.com/aced/nation/all/angola/fangola1975.htm> (08.02.2022.)

<https://www.argentina.gob.ar/noticias/dni-no-binario-un-gran-paso-hacia-la-visibilizacion-y-el-reconocimiento-la-identidad> (08.02.2022.)

<https://www.bbc.com/news/world-europe-31427521> (08.02.2022.)

<https://www.bbc.com/news/world-asia-china-50832919> (08.02.2022.)

https://www.bps.go.id/website/materi_ind/materiBrsInd-20210121151046.pdf (15.01.2022.)

<https://www.cbc.ca/cbcdocspov/features/canadas-gender-identity-rights-bill-c-16-explained> (18.02.2022.)

<https://www.correiobraziliense.com.br/politica/2021/03/4915376-atos-esvaziados-celebram-golpe-de-64-e-pedem-intervencao-militar.html> (21.01.2022.)

<https://www.dpr.go.id/jdih/uu1945> (25.01.2022.)

https://www.em.com.br/app/noticia/internacional/2019/09/02/interna_internacional,1081795/o-caminho-de-mocambique-da-guerra-civil-a-uma-paz-ainda-fragil.shtml (08.02.2022.)

<https://www.ethnologue.com/language/por> (15.01.2022.)

<https://www.floridamemory.com/items/show/329091> (06.02.2022.)

<https://www.guiadoscuriosos.com.br/historia-geral/como-se-chama-o-esposo-da-presidenta-primeiro-marido/> (08.02.2022.)

<https://www.infoescola.com/historia/revolucao-dos-cravos/> (08.02.2022.)

<https://www.internetworldstats.com/stats1.htm#africa> (08.02.2022.)

<https://www.irishtimes.com/culture/books/salazar-the-dictator-who-refused-to-die-1.4364696?mode=sample&auth-failed=1&pw->

[origin=https%3A%2F%2Fwww.irishtimes.com%2Fculture%2Fbooks%2Fsalazar-the-dictator-who-refused-to-die-1.4364696](https://www.irishtimes.com/culture/books/salazar-the-dictator-who-refused-to-die-1.4364696) (08.02.2022.)

<https://www.jornaljurid.com.br/colunas/gisele-leite/nove-golpes-da-historia-do-brasil-nada-se-cria-tudo-se-copia> (08.02.2022.)

https://knowledgehub.transparency.org/assets/uploads/helpdesk/Country_profile_Timor_Leste_2015.pdf (08.02.2022.)

<https://www.kompas.com/stori/read/2021/12/21/080000779/operasi-seroja--latar-belakang-pelaksanaan-dan-dampak?page=all> (10.02.2022.)

<https://www.latimes.com/entertainment/arts/miranda/la-et-cam-la-riots-jeff-beall-los-angeles-uprising-20170427-htmlstory.html> (06.02.2022.)

<https://www.law.cornell.edu/constitution-conan/amendment-1/freedom-of-speech> (01.01.2022.)

<https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/2/419> (05.02.2022.)

https://www.legislation.gov.uk/ukxi/2003/2267/pdfs/ukxi_20032267_en.pdf (01.01.2022.)

<https://www.legislation.govt.nz/act/public/1993/0082/latest/DLM304643.html> (01.01.2022.)

<https://www.motherjones.com/media/2019/06/digging-into-the-messy-history-of-latinx-helped-me-embrace-my-complex-identity/> (08.02.2022.)

<https://www.nbcnews.com/news/latino/be-latinx-or-not-be-latinx-some-hispanics-question-n817911> (08.02.2022.)

<https://www.poder360.com.br/governo/povo-quer-trabalhar-diz-bolsonaro-ao-protestar-contralockdown-em-brasilia/> (21.01.2022.)

<https://www.scotsman.com/news/politics/scottish-judge-calls-age-gender-offences-be-hate-crimes-646925> (01.01.2022.)

<https://www.siouxlookout.ca/en/living-here/about-sioux-lookout.asp#:~:text=Our%20name%20Sioux%20Lookout%20comes,Ojibway%20and%20Sioux%20First%20Nations.> (06.02.2022.)

<https://sproget.dk/lookup?SearchableText=skr%C3%A6lling> (06.02.2022.)

<https://www.thejakartapost.com/news/2009/08/28/jakarta-prominent-mass-organization-and-ethnic-groups.html> (10.02.2022.)

<https://www.tsf.pt/mundo/governo-brasileiro-veta-uso-de-linguagem-inclusiva-em-projetos-culturais-14268627.html> (08.02.2022.)

<https://www.vanityfair.com/news/2022/01/ted-cruz-tucker-carlson-capitol-attack-terrorists> (20.01.2022.)

https://www.youtube.com/watch?v=6_nFI2Zb7qE (12.01.2022.)

KRATKI ŽIVOTOPIS

Ivan Miloš rođen je 15. svibnja 1994. godine u Zagrebu u Republici Hrvatskoj. Osnovnu školu i klasičnu gimnaziju završio je u Zagrebu. Godine 2016. upisuje na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu dvopredmetni preddiplomski studij lingvistike i ukrajinskog jezika i književnosti. Godine 2019. završava preddiplomski studij lingvistike i ukrajinskog jezika i književnosti te stječe zvanje prvostupnika lingvistike i ukrajinskog jezika i književnosti. Iste godine upisuje dvopredmetni diplomski studij lingvistike općeg smjera i ukrajinskog jezika i književnosti prevoditeljskog smjera.